

Hadamar – Miejsce Pamięci Akcji „Eutanazja”

Historia

W byłym zakładzie leczniczym i przytułku dla umysłowo chorych w Hadamar w styczniu 1941 r. przystąpiono do systematycznego zabijania chorych. W przeciągu zaledwie 8 miesięcy, w znajdującej się w piwnicy zakładu i zamaskowanej jako łaźnia komorze gazowej zamordowano **ponad 10 tys. dzieci, kobiet i mężczyzn**, zaklasyfikowanych jako chorzy lub niepełnosprawni. Mordowani byli tu również polscy robotnicy przymusowi, którzy w wyniku nieludzkiego traktowania nie nadawali się do dalszej pracy. Zwłoki zamordowanych palono. W sierpniu 1941 r. zagazowywanie wstrzymano. Nie zaprzestano jednak zabijania: z 4817 pacjentów, którzy w latach 1942-45 znaleźli się w Hadamar, **około 4 500 z nich** poniosło śmierć. Ich ciała zostały pochowane w zbiorowych grobach na założonym w tym celu cmentarzu przyzakładowym. W Hadamar znajduje się dzisiaj Centrum Psychiatrii Społecznej.

Christoph Kreutzmüller

Pamięć

Na cmentarzu w 1964 r. odsłonięty został pomnik. Od 1983 r. w byłym gmachu zakładu znajduje się miejsce pamięci [muzeum], które w latach 90. rozszerzono. Obecnie można zwiedzać historyczne pomieszczenia piwniczne, cmentarz i stałą ekspozycję. Wystawa ukazuje ideologiczne uzasadnienia mordy na chorych, przedstawia procedurę zabijania oraz wskazuje sprawców. Omawia również powojenne procesy i postawę ludności. Obok oprowadzania oferowane są również dni studyjne.

Zwiedzać można również zabytkowy garaż dla autobusów.

Christoph Kreutzmüller

Informacje praktyczne

Hadamar – Miejsce Pamięci Akcji „Eutanazja”

Uwaga: Zgłoszenia z co najmniej 10-tygodniowym wyprzedzeniem!

Mönchberg 8, 65589 Hadamar

tel. +49 6433 917172

<http://www.gedenkstaette-hadamar.de>

e-mail: gedenkstaette-hadamar@lwv-hessen.de

Czynne: wtorek-czwartek 9:00-16:00; piątek 9:00-13:00; pierwsza i trzecia niedziela miesiąca 14:00-17:00.

Wstęp i opieka pedagogiczna: bezpłatne (ew. opłata za opiekę nad grupą, sprawowaną przez członków organizacji społecznej).

Galeria

Die ehemalige Busgarage im Innenhof der Gedenkstätte, 2006, Fotograf unbekannt, Quelle: Gedenkstätte Hadamar

Bildunterschrift: Gedenkstein mit der Inschrift "Mensch achte den Menschen" auf dem ehemaligen Anstaltsfriedhof, 2010, Fotograf unbekannt, Quelle: Gedenkstätte Hadamar

Blick auf den Haupteingang der Gedenkstätte, 2010, Fotograf unbekannt, Quelle: Gedenkstätte Hadamar

Blick in die Dauerausstellung der Gedenkstätte, 2015, Fotograf: Philipp Erk, Quelle: Gedenkstätte Hadamar

Blick in die Dauerausstellung der Gedenkstätte, 2015, Fotograf: Philipp Erk, Quelle: Gedenkstätte Hadamar

Die Tötungsanstalt Hadamar 1941 mit rauchendem Schornstein, 1941, Fotograf unbekannt, Quelle: Archiv des Landeswohlfahrtsverbands Hessen

Standort eines der Krematoriumsöfen, Blick auf die Ausgrabung, 2013, Fotografin: Claudia Schaaf, Quelle: Gedenkstätte Hadamar